

ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ

ΑΦΡΟΔΙΤΗ

Πολλή μὲν ἐν βροτοῖσι κοῦκ ἀνώνυμος
θεὰ κέκλημαι Κύπρις οὐρανοῦ τ' ἔσω·
ὅσοι τε Πόντου τερμόνων τ' Ἀτλαντικῶν
ναίουσιν εἴσω, φῶς ὀρῶντες ἡλίου,
τοὺς μὲν σέβοντας τὰμὰ πρεσβεύω κράτη, 5
σφάλλω δ' ὅσοι φρονοῦσιν εἰς ἡμᾶς μέγα.
ἔνεστι γὰρ δὴ κὰν θεῶν γένει τόδε·
τιμώμενοι χαίρουσιν ἀνθρώπων ὕπο.
δείξω δὲ μύθων τῶνδ' ἀλήθειαν τάχα.
ὁ γὰρ με Θησέως παῖς, Ἄμαζόνος τόκος, 10
Ἴππόλυτος, ἀγνοῦ Πιτθέως παιδεύματα,
μόνος πολιτῶν τῆσδε γῆς Τροισηνίας
λέγει κακίστην δαιμόνων πεφυκέναι·
ἀναίνεται δὲ λέκτρα κοῦ ψαύει γάμων,

1. *πολλή*: 'machtig'. — *κοῦκ ἀνώνυμος*: litotes. 3. *Πόντου*: ook al betekent *πόντος* in de tragedie 'zee', hier zoals in Attisch proza 'Zwarte Zee'. *τερμόνων τ' Ἀτλαντικῶν*: 'Pillars of Atlas' (Kovacs). — *τερμόνων*: grammaticaal alleen bij *Ἀτλαντικῶν*, functioneel ook bij *Πόντου*; *τέρμων* - grens, rand, einde. 4. *εἴσω*: bij Hom. bijna altijd m. acc., verder alleen m. genit. 5. *πρεσβεύω*: dat een god mensen (ver)eert lijkt enigszins de omgekeerde wereld, bedoeld wordt 'de belangen bewaken'. 6. *φρονοῦσιν εἰς ἡμᾶς μέγα*: 'ten opzichte van mij hoogmoedig zijn'. 8. *τιμώμενοι χαίρουσιν*: i.p.v. *τιμᾶσθαι χαίρουσιν*. 10. *Θησέως παῖς Ἄμαζόνος τόκος*: de hoofdpersoon van deze tragedie, Hippolytus is een buitenechtelijke zoon van Theseus bij een Amazone. 11. *Πιτθέως*: Pittheus, eens koning van Troezen, is Hippolytus' overgrootvader. — *παιδεύματα*: abstractum pro concreto 'pleegzoon'. 12. *τῆσδε γῆς Τροισηνίας*: hier speelt de actie zich dus af. 13. *λέγει... πεφυκέναι*: sc. *με*. 14. *λέκτρα*: concretum pro abstracto 'huwelijk', 'sex'. — *κοῦ ψαύει γάμων*: herhaalt met andere woorden *ἀναίνεται δὲ*

Φοίβου δ' ἀδελφὴν Ἄρτεμιν, Διὸς κόρην, 15
 τιμᾷ, μεγίστην δαιμόνων ἠγούμενος,
 χλωρὰν δ' ἂν ὕλην παρθένω ξυνὸν αἶε
 κυσὶν ταχείας θήρας ἔξαιρεῖ χθονός,
 μείζω βροτείας προσπεσὼν ὀμιλίας.
 τούτοισι μὲν νυν οὐ φθονῶ· τί γὰρ με δεῖ; 20
 ἃ δ' εἰς ἔμ' ἠμάρτηκε τιμωρήσομαι
 Ἴππόλυτον ἐν τῆδ' ἡμέρᾳ· τὰ πολλὰ δὲ
 πάλαι προκόψασ', οὐ πόνου πολλοῦ με δεῖ.
 ἔλθόντα γὰρ νιν Πιτθέως ποτ' ἐκ δόμων
 σεμνῶν ἐς ὄψιν καὶ τέλη μυστηρίων 25
 Πανδίωνος γῆν πατρὸς εὐγενῆς δάμαρ
 ἰδοῦσα Φαίδρα καρδίαν κατέσχετο
 ἔρωτι δεινῶ τοῖς ἐμοῖς βουλεύμασιν.

λέκτρα.

16. ἠγούμενος: sc. αὐτήν. 17. παρθένω ξυνὸν: niet zonder ironie daar *σύνειναι* doorgaans duidt op sexuele omgang. — παρθένω: d.w.z. met Artemis. 18. κυσὶν ταχείας: jachthonden zijn ongeacht hun werkelijk geslacht altijd teefjes. 19. μείζω: (= κρείττω) sc. ὀμιλίαν. — βροτείας... ὀμιλίας: gen. comp. — προσπεσὼν: 'gestoten op', 'terecht gekomen in', hier met acc., meestal met dat. 20. τούτοισι μὲν νυν οὐ φθονῶ: τούτοισι is vlg. Barret masc.; 'hun (Hipp. en Art.) misgun ik dat niet', niet 'daarom ben ik niet afgunstig'. — τί γὰρ με δεῖ: 'wat zou ik?', 'wat kan het me schelen?' 22. ἐν τῆδ' ἡμέρᾳ: d.w.z. tijdens deze opvoering. 23. προκόψασ': 'voorbereid hebbend'. 25. ἐς ὄψιν καὶ τέλη: 'voor het schouwspel en de viering'. — ὄψιν: met ὄψις wordt hier wrsch. niet bedoeld het als toeschouwer kijken naar een processie die voorbijkomt, maar de aanschouwing van het alleen voor ingewijden onthulde mysterie. 26. Πανδίωνος γῆν: acc. v. richting bij ἔλθόντα in vs. 24. — εὐγενῆς: zo wordt Phaedra genoemd omdat bij al haar handelen de eer van de familie een hoofdoverweging is. 27. καρδίαν: acc. resp. — κατέσχετο: 'werd bevangen door...'; aor. med. v. ἔχω met passieve betekenis komt in het Attisch incidenteel voor.

καὶ πρὶν μὲν ἔλθεῖν τήνδε γῆν Τροϊζηνίαν,
 πέτραν παρ' αὐτὴν Παλλάδος, κατόψιον 30
 γῆς τῆσδε, ναὸν Κύπριδος ἐγκαθείσατο,
 ἐρῶσ' ἔρωτ' ἔκδημον, Ἴππολύτῳ δ' ἔπι
 τὸ λοιπὸν ὀνομάσουσιν ἰδρῦσθαι θεάν.
 ἐπεὶ δὲ Θησεὺς Κεκροπίαν λείπει χθόνα
 μίασμα φεύγων αἵματος Παλλαντιδῶν 35
 καὶ τήνδε σὺν δάμαρτι ναυστολεῖ χθόνα
 ἐνιαυσίαν ἔκδημον αἰνέσας φυγῆν,
 ἐνταῦθα δὴ στένουσα κάκπεπληγμένη
 κέντροις ἔρωτος ἢ τάλαιν' ἀπόλλυται
 σιγῇ, ξύνοιδε δ' οὔτις οἰκετῶν νόσον. 40
 ἀλλ' οὔτι ταύτη τόνδ' ἔρωτα χρῆ πεσεῖν,
 δεῖξω δὲ Θησεῖ πρᾶγμα κάκφανήσεται.
 καὶ τὸν μὲν ἡμῖν πολέμιον νεανίαν
 κτενεῖ πατήρ ἀραῖσιν ὅς ὁ πόντιος
 ἄναξ Ποσειδῶν ὤπασεν Θησεῖ γέρας, 45
 μηδὲν μάταιον ἐς τρεῖς εὔξασθαι θεῶ·
 ἢ δ' εὐκλεῆς μὲν ἀλλ' ὅμως ἀπόλλυται
 Φαίδρα· τὸ γὰρ τῆσδ' οὐ προτιμήσω κακὸν

30. *πέτραν παρ' αὐτὴν Παλλάδος*: de Acropolis v. Athene, vanwaar men in de verte de kust bij Troezen kon zien liggen; om de stad zelf te zien moet men over Aegina heen kijken. 31. *ἐγκαθείσατο*: 'heeft zij gesticht'; aor. med. v. *ἐγκαθίζομαι* - vestigen. 32. *ἔρωτ' ἔκδημον*: 'een buitenlandse liefde', 'verliefdheid op een buitenlander'. 33. *τὸ λοιπὸν*: 'later'. *ὀνομάσουσιν*: geconstrueerd als verbum dicendi 'naamgevend zeggen'. *ἰδρῦσθαι θεάν*: 'dat de godin (d.w.z. ik, Aphrodite) een standbeeld heeft gekregen'; *ἰδρῦσθαι* inf. perf. pass. v. *ιδρύω*. 35. *αἵματος Παλλαντιδῶν*: Theseus had zijn neven, zonen van Pallas, vermoord toen zij hem de troon betwistten. 37. *ἐνιαυσίαν*: 'een jaar lang durend'. — *αἰνέσας*: 'instemmend met'. 47. *εὐκλεῆς μὲν*: 'al is haar reputatie ongeschonden'. 48. *τῆσδ'*

τὸ μὴ οὐ παρασχεῖν τοὺς ἔμοῦς ἐχθροὺς ἐμοὶ
 δίκην τοσαύτην ὥστε μοι καλῶς ἔχειν. 50
 ἀλλ' εἰσορῶ γὰρ τόνδε παῖδα Θησέως
 στείχοντα, Σήρας μόχθον ἐκλελοιπότη,·
 Ἴππόλυτον, ἔξω τῶνδε βήσομαι τόπων.
 πολὺς δ' ἄμ' αὐτῷ προσπόλων ὀπισθόπους
 κῶμος λέλακεν, Ἄρτεμιν τιμῶν θεῶν 55
 ὕμνοισιν· οὐ γὰρ οἶδ' ἀνεωγμένας πύλας
 Ἄιδου, φάος δὲ λοίσθιον βλέπων τόδε.

ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ

ἔπεσθ' ἄδοντες ἔπεσθε
 τὰν Διὸς οὐρανίαν
 Ἄρτεμιν, ἧ μελόμεσθα. 60

ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ ΚΑΙ ΘΒΡΑΠΟΝΤΕΣ

πότνια πότνια σεμνοτάτα,
 Ζηνὸς γένεθλον,
 χαῖρε χαῖρέ μοι, ὦ κόρα
 Λατοῦς Ἄρτεμι καὶ Διός, 65
 καλλίστα πολὺ παρθένων,
 ἃ μέγαν κατ' οὐρανὸν
 ναίεις εὐπατέρειαν αὐ-
 λάν, Ζηνὸς πολύχρυσον οἶκον.

οὐ προτιμήσω κακόν: 'haar ongeluk vind ik niet zo belangrijk dat... '.

49. παρασχεῖν... δίκην: 'voldoening geven', 'gestraft worden'. 52. μόχθον: = πόνον. 54. προσπόλων: πρόσπολος - dienaar, dienstknecht. 56. οἶδ': subj. is Hipp. — πύλας Ἄιδου: van Hom. (II 23, 71 πύλας Ἰδαο) tot NT (Mt. 16:18 πύλαι ἄδου). 57. φάος: - licht, daglicht, dag. — λοίσθιον: 'laatste'. 59. οὐρανίαν: 'hemels'. 60. Ἄρτεμιν: object van ἄδοντες. — ἧ μελόμεσθα: 'aan wie wij ter harte gaan', 'die voor ons zorgt'. 62. γένεθλον: - geboorte, geslacht, afstammeling*. 68. εὐπατέρειαν: 'van een edele vader'.

- καῖρέ μοι, ὦ καλλίστα 70
καλλίστα τῶν κατ' Ὀλυμπον.
- III. σοὶ τόνδε πλεκτὸν στέφανον ἐξ ἀκηράτου
λειμῶνος, ὦ δέσποινα, κοσμήσας φέρω,
ἔνθ' οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ φέρβειν βοτὰ 75
οὔτ' ἤλθ' ἐπεὶ σίδηρος, ἀλλ' ἀκήρατον
μέλισσα λειμῶν ἠρινὴ διέρχεται,
Αἰδῶς δὲ ποταμίᾳσι κηπεύει δρόσοις,
ἔσοις διδακτὸν μηδὲν ἀλλ' ἐν τῇ φύσει
τὸ σωφρονεῖν εἴληχεν ἐς τὰ πάντ' ἀεὶ, 80
τούτοις δρέπεσθαι, τοῖς κακοῖσι δ' οὐ θέμις.
ἀλλ', ὦ φίλη δέσποινα, χρυσέας κόμης
ἀνάδημα δέξαι χειρὸς εὐσεβοῦς ἄπο.
μόνῳ γάρ ἐστι τοῦτ' ἐμοὶ γέρας βροτῶν·
σοὶ καὶ ξύνειμι καὶ λόγοις ἀμείβομαι, 85
κλύων μὲν αὐθῆς, ὄμμα δ' οὐχ ὄρων τὸ σόν.
τέλος δὲ κάμψαιμι' ὥσπερ ἠρξάμην βίου.

80 ἀεὶ L : ὁμῶς A B

73. ἀκηράτου: 'ongerept'. 75. φέρβειν βοτὰ: = νέμειν κτήνην. 76. σίδηρος: = ἄροτρον. 77. ἠρινή: = ἐαρινή 'in de lente'. 78. κηπεύει: 'verzorgt', 'verfrist'. 79. ὄσοις διδακτὸν μηδὲν: 'aan wie niets onderwezen is'. — ἐν τῇ φύσει: 'van nature', dus niet, wat in deze context voor de hand ligt 'in de (vrije) natuur, het buitenleven'. 80. εἴληχεν: hier (zelden) intr. 'het lot zijn'; subj. is τὸ σωφρονεῖν (= σωφροσύνη). — ἐς τὰ πάντ' ἀεὶ: bij τὸ σωφρονεῖν, niet bij εἴληχεν. 81. τούτοις δρέπεσθαι: sc. θέμις. 84. γέρας: niet de zojuist aan Art. geschonken krans, maar het privilege vermeld in vss. 85-86. 85. λόγοις ἀμείβομαι: 'converseren'. 86. ὄμμα... τὸ σόν: 'uw aangezicht'. 87. τέλος δὲ κάμψαιμι': met Soph. OC 91 in het achterhoofd (κάμψαιμι βίον) was ik geneigd βίον (ex βίου) aan te vullen en τέλος adverbiaal op te vatten als 'ten slotte', 'uiteindelijk'; zie echter E 956 τέλος κάμψη βίου; de beeldspraak blijft wonderlijk: wie in de wedloop het keerpunt rondt is pas

ΘΕΡΑΠΩΝ

- ἀναξ, θεοὺς γὰρ δεσπότης καλεῖν χρεῶν,
 ἄρ' ἂν τί μου δέξαιο βουλευσάντος εὖ;
- ΠΙ. καὶ κάρτα γ' ἧ γὰρ οὐ σοφοὶ φαινοίμεθ' ἂν. 90
- ΘΕ. οἴσθ' οὖν βροτοῖσιν ὅς καθέστηκεν νόμος;
- ΠΙ. οὐκ οἶδα· τοῦ δὲ καὶ μ' ἀνιστορεῖς πέρι;
- ΘΕ. μισεῖν τὸ σεμνὸν καὶ τὸ μὴ πᾶσιν φίλον.
- ΠΙ. ὀρθῶς γε· τίς δ' οὐ σεμνὸς ἀχθεινὸς βροτῶν;
- ΘΕ. ἐν δ' εὐπροσηγόροισιν ἐστὶ τις χάρις; 95
- ΠΙ. πλείστη γε, καὶ κέρδος γε σὺν μόχθῳ βραχεῖ.
- ΘΕ. ἧ κὰν θεοῖσι ταῦτὸν ἐλπίζεις τόδε;
- ΠΙ. εἶπερ γε θνητοὶ θεῶν νόμοισι χρώμεθα.
- ΘΕ. πῶς οὖν σὺ σεμνήν δαίμον' οὐ προσεννέπεις;
- ΠΙ. τίν'; εὐλαβοῦ δὲ μὴ τί σου σφαλῆ στόμα. 100
- ΘΕ. τήνδ' ἧ πύλαισι σαῖς ἐφέστηκεν Κύπρις.
- ΠΙ. πρόσωθεν αὐτήν ἀγνὸς ὦν ἀσπάζομαι.
- ΘΕ. σεμνή γε μέντοι κάπισημος ἐν βροτοῖς.
- ΠΙ. οὐδεὶς μ' ἀρέσκει νυκτὶ θαυμαστὸς θεῶν.
- ΘΕ. τιμαῖσιν, ὦ παῖ, δαιμόνων χρῆσθαι χρεῶν. 105
- ΠΙ. ἄλλοισιν ἄλλος θεῶν τε κἀνθρώπων μέλει.
- ΘΕ. εὐδαιμονοίης, νοῦν ἔχων ὅσον σε δεῖ.
- ΠΙ. χωρεῖτ', ὀπαδοί, καὶ παρελθόντες δόμους
 σίτων μέλεσθε· τερπνὸν ἐκ κυναγίας
 τράπεζα πλήρης· καὶ καταψήχειν χρεῶν 110
 ἵππους, ὅπως ἂν ἄρμασι ζεύξας ὑπο
 βορᾶς κορεσθεῖς γυμνάσω τὰ πρόσφορα.
 τὴν σὴν δὲ Κύπριν πόλλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω.
- ΘΕ. ἡμεῖς δέ, τοὺς νέους γὰρ οὐ μιμητέον

φρονοῦντας οὕτως, ὡς πρέπει δούλοις λέγειν 115
προσευξόμεσθα τοῖσι σοῖς ἀγάλμασιν,
δέσποινα Κύπρι· χρῆ δὲ συγγνώμην ἔχειν.
εἴ τίς σ' ὑφ' ἠΐβης σπλάγχνον ἔντονον φέρων
μάταια βάζει, μὴ δόκει τούτου κλύειν·
σοφωτέρους γὰρ χρῆ βροτῶν εἶναι θεούς. 120

Aan het vervolg wordt gewerkt

27-02-2015

George J. Winter
